

OBSERVAȚII ASUPRA PREDĂRII LIMBII RUSE ÎN ȘCOLILE MEDII ȘI SUPERIOARE

DE

L. NICULESCU

Limba rusă este limba primei țări socialiste, care construiește comunismul și care merge în fruntea popoarelor din toată lumea în lupta pentru pace, libertate, democrație.

Limba rusă este limba celei mai înaintate culturi, este limba în care sînt scrise genialele lucrări ale lui V. I. Lenin și I. V. Stalin.

Lucrările științifice și literare de importanță mondială sînt scrise în limba rusă. Cunoscînd limba rusă, avem posibilitatea să ne însușim bogata experiență istorică a construirii socialismului în Uniunea Sovietică și cele mai înaintate metode de muncă din toate domeniile de activitate, pe care le folosesc astăzi oamenii sovietici în construirea comunismului.

Cunoașterea limbii ruse ajută oamenii muncii din țara noastră să-și ridice nivelul lor ideologic, politic, cultural și profesional. Îndeplinirea primului nostru plan cincinal, industrializarea țării, revoluția noastră culturală necesită în orice clipă cunoașterea cît mai largă a experienței oamenilor sovietici, a realizărilor lor în toate domeniile vieții. Cu cît îmbogățirea noastră cu știința și cultura sovietică este mai mare, cu atît și mersul nostru pe drumul progresului este mai ușor și mai sigur.

Studiînd limba rusă, nu trebuie să ne limităm numai la citirea și scrierea limbii, ci să căpătăm posibilitatea să vorbim cu oamenii sovietici și să fim înțeleși, să înțelegem o transmisiune radiofonică în limba rusă, un film sovietic ș.a.

În vederea atingerii acestor scopuri, limba rusă a fost introdusă în școlile de toate gradele, începînd din clasa a IV-a elementară, odată cu reforma învățămîntului din 1948. Pînă în 1950 însă învățămîntul limbii ruse în școlile noastre, ca și studiul limbii materne și al celorlalte limbi, a fost lipsit de o călăuză sigură. Această călăuză a fost oferită lingviștilor și profesorilor de limbă de lucrările

lui I. V. Stalin cu privire la lingvistică, lucrări care au constituit baza teoretică necesară pentru restructurarea predării limbii ruse. Interesul pentru problemele de limbă, provocat de lucrările lui I. V. Stalin, a făcut ca de atunci încoace învățământul limbii ruse să fie continuu îmbunătățit.

Ministerul Învățământului a desfășurat o muncă intensă pentru lichidarea greșelilor făcute în predarea limbii ruse. În acest scop s-a organizat în primul rând studierea temeinică de către profesorii de limba rusă a lucrărilor de lingvistică ale lui I. V. Stalin, studiu făcut pe școli și în cercurile pedagogice, cu lecții și seminarii ajutate de numeroasele articole publicate în presă.

Restructurarea predării limbii ruse a cerut restructurarea programelor școlare, în sensul măririi numărului de ore acordate acestui obiect la fiecare clasă, și editarea de manuale noi, traduse și în limba maternă a minorităților naționale. În afara manualelor, care constituie materialul didactic de bază, M.I. editează pentru școlile medii material suplimentar lexical și gramatical; de asemenea s-au luat măsuri de difuzare a unor norme de apreciere a cunoștințelor elevilor la limba rusă și a unei serii de articole metodice din experiența profesorilor de limba rusă din U.R.S.S.

M.I., urmărind același scop al îmbunătățirii predării limbii ruse în institutele de învățământ superior, a înființat Biroul de predare a limbii ruse, care se ocupă cu probleme de organizare, îndrumare și control ale învățământului la catedrele de limba rusă, literatura rusă și sovietică.

Începînd din anul universitar trecut, M.I. a elaborat pentru școlile superioare programe de curs pe baza programelor sovietice, fiind consultate în acest scop comisii de specialiști. Aceste programe cuprind atît cursurile teoretice expositive, cît și cele practice. Pentru bunul mers al învățământului de limba rusă au fost înființate catedre în locul vechilor colective, fiind numiți șefi de catedră profesori cu un nivel corespunzător.

În ce privește munca de formare a cadrelor didactice necesare, M.I. a îmbunătățit procesul de predare de la Institutul pedagogic « Maxim Gorki » din București, revizuiind programa de studiu la limba rusă pe baza programei școlilor superioare sovietice. În scopul creșterii numărului de specialiști în limba rusă a fost înființată o secție de limbă rusă și la Facultatea de filologie a Universității « C. I. Parhon » din București.

Pentru ridicarea nivelului profesional al cadrelor de limba rusă din țară, M.I. a apelat la ajutorul Guvernului Sovietic, obținînd trimiterea specialiștilor necesari. Cu ajutorul acestor specialiști au fost organizate la Institutul « Maxim Gorki » cursuri ținute de metodicieni și lingviști sovietici.

Dar pe lângă formarea de viitoare cadre, M.I. a oferit și cadrelor utilizate astăzi posibilitatea să-și ridice nivelul profesional, prin înscrierea la Institutul pedagogic « Maxim Gorki » în secția « scutiți de frecvență ». În același scop al creșterii profesionale a cadrelor existente, M.I. a înființat aspirantura cu termen redus, la care s-au înscris și unele cadre de limba rusă.

Nu trebuie uitat faptul că problema cadrelor este de cea mai mare importanță la școlile de toate gradele, cadrele didactice bine pregătite din punct de vedere ideologic și profesional constituind condiția de bază pentru îmbunătățirea predării limbii ruse. În această privință există încă serioase lipsuri la școlile elementare (clasele a IV-a și a VII-a) și la școlile medii tehnice și profesionale.

În învățământul elementar se mai întâlnesc numeroși profesori de limba rusă necalificați, cu cunoștințe foarte reduse și cu metode de predare necorespunzătoare. Se știe însă că studiul limbii ruse se bazează îndeosebi pe cunoștințele dobândite de elevi în clasa a IV-a elementară. De pregătirea pe care o capătă elevii în clasa a IV-a la limba rusă depinde succesul învățării viitoare, interesul elevilor pentru limba rusă în clasele următoare. De aceea, tocmai aici trebuie îndreptate cadre bine pregătite, iar învățătorii care predau limba rusă în clasa a IV-a, fără să cunoască suficient limba, trebuie ajutați spre a-și ridica nivelul profesional.

Tot astfel trebuie acordată o mai mare atenție profesorilor de limba rusă încadrați la școlile profesionale și medii tehnice, care sînt în mare parte cadre necalificate, cu o slabă pregătire profesională. Acești profesori nu sînt controlați de organele de resort, nu sînt organizați în cercuri pedagogice și nici nu participă la cursurile de perfecționare I.C.D., încît rezultatul slabei pregătiri a elevilor din aceste școli se resimte în învățământul superior și în munca lor profesională.

În anul școlar 1952/1953, studiul limbii ruse a progresat mult în școlile de toate gradele din întreaga țară. Acest progres a fost evident la examenele de sfîrșit de an, la care s'a putut constata munca profesorilor și interesul și seriozitatea pentru învățarea limbii ruse din partea elevilor.

În majoritatea școlilor elementare și medii, elevii cunosc astăzi terminologia gramaticală în limba rusă și expun în această limbă regulile gramaticale; ei citesc curent și pot răspunde la întrebările puse în legătură cu textul citit. De asemenea elevii fac bine analiza morfologică și sintactică a unui text în limita programei lor. Asemenea exemple îmbucurătoare s-au constatat în desfășurarea examenelor, de exemplu la București, la Liceul de băieți nr. 8, clasa a XI-a; Liceul de băieți nr. 9, clasa a XI-a C; Liceul clasic mixt, clasa a X-a; Liceul nr. 1 băieți, clasa a XI-a B; Școala elementară nr. 39 fete, clasa a V-a; Școala elementară nr. 20 fete, clasa a V-a.

În unele școli rezultatele sînt însă mai slabe. Elevii nu înțeleg cele scrise în bilet și anexă. Citesc greșit, unii chiar aproape silabisînd, cu greșeli de accentuare și pronunțare. Nu înțeleg întrebările cele mai simple puse de profesor în limba rusă. Răspunsurile la gramatică sînt date în romînește și întrebările profesorului sînt puse tot în limba romînă, ca de exemplu la Liceul nr. 1 băieți, clasa a XI-a; Școala elementară nr. 27 fete, clasa a VI-a.

Dar chiar la școlile care au obținut rezultate mai bune, scopul predării limbii ruse n-a fost pe deplin atins, deoarece nu s-a făcut legătura necesară între teorie

și practică în învățarea limbii ruse. Una din lipsurile generale cele mai mari a fost neglijarea pronunțării corecte a limbii ruse și a dezvoltării deprinderilor ortografice la elevi.

În institutele de învățămînt superior, examenele au dat rezultate mulțumitoare, în unele locuri chiar bune, studenții dovedind seriozitate și preocupare în studiul limbii ruse. S'a constatat cu acest prilej că studenții din anul al IV-lea pot traduce cu ajutorul dicționarului texte ușoare de specialitate și pot folosi material sovietic în limba rusă la lucrările pentru Examenul de Stat.

Cu toate acestea există și aici lipsuri. Astfel, dacă în ceea ce privește vorbirea pe teme în prealabil studiate rezultatele sînt relativ bune, vorbirea liberă cu subiecte din viața de toate zilele este încă foarte dificilă și puțin dezvoltată, studenții aplicînd greu în practică regulile învățate teoretic.

Se constată tendința de teoretizare excesivă a gramaticii în dauna dezvoltării vorbirii, gramatica fiind luată ca un scop în sine și nu ca un mijloc de exprimare corectă a gîndirii sau ajutor pentru înțelegerea și traducerea textului. Exemplele folosite pentru ilustrarea regulilor gramaticale nu sînt totdeauna bine alese, avînd cuvinte necunoscute sau rupte de textele parcurse; în asemenea cazuri legătura între lectură și predarea gramaticii practice este inexistentă. Regulile ortoepice ale limbii ruse nu sînt respectate nici aici.

În lumina lucrărilor de lingvistică ale lui I. V. Stalin, în fața profesorilor de limba rusă stau următoarele sarcini:

- 1) să-i facă pe elevi să-și asimileze progresiv fondul principal de cuvinte al limbii ruse;
- 2) să-i facă să cunoască structura gramaticală a limbii ruse;
- 3) să dirijeze asimilarea corectă de către elevi a pronunțării sunetelor limbii ruse și a accentuării cuvintelor.

Să analizăm pe rînd sarcinile indicate mai sus.

Însușirea progresivă de către elevi a fondului principal de cuvinte al limbii ruse cere ca lexicul predat să fie introdus în mod sistematic: cuvintele noi nu trebuie să întrecă numărul de 12—15 de fiecare lecție și să fie încadrate într-o temă anumită. Avînd în vedere că manualele actuale au această lipsă de a nu dirija creșterea progresivă și tematică a lexicului însușit de elevi, profesorii trebuie să urmărească în cursul studiului cu elevii această dozare a cuvintelor noi, a căror asimilare și fixare în memoria elevilor trebuie obținută prin folosirea lor în exerciții la lecțiile de gramatică. Elevii trebuie obișnuiți să-și întocmească liste de cuvinte (vocabulare) din textul citit. Cuvintele din fiecare lecție trebuie repetate de cîteva ori în exercițiile gramaticale, ceea ce face ca vocabularul textelor date în manualele existente să fie activ folosit și însușit de elevi.

Predarea gramaticii trebuie îndreptată în direcția deprinderii elevilor de a aplica în practica vorbirii cunoștințele teoretice însușite. Elevii cunosc regulile

gramaticale care îi ajută să înțeleagă legătura dintre cuvinte, recunosc formele gramaticale, dar nu pot aplica cunoștințele teoretice din domeniul gramaticii în practică, în viu grai. În majoritatea cazurilor elevii folosesc cuvintele în forma tip (de exemplu nominativul la substantive), adică neținând seama de cazul substantivelor și de timpul verbelor, ceea ce duce la neînțelegerea sensului vorbirii. Profesorii școlilor medii pot constata ușor din practica avută că dificultățile de aplicare a teoriei în practică se datoresc faptului că în manuale unele lecții conțin un număr exagerat de cuvinte și exerciții legate de un lexic deseori necunoscut.

În ceea ce privește problema pronunțării corecte a sunetelor limbii ruse, trebuie subliniat că numai obișnuindu-se să pronunțe corect rusește elevii vor învăța să înțeleagă limba rusă și vor fi înțeleși la rîndul lor de alții. Toate particularitățile de pronunțare prin care limba rusă se deosebește de limba maternă a elevului trebuie explicate cu multă atenție, și aplicarea acestor cunoștințe în practică trebuie urmărită cu răbdare în tot cursul studierii limbii ruse în școală. Avînd în vedere că accentul în limba rusă este mobil, profesorul trebuie să indice elevilor locul accentului în cuvintele noi ca să evite o pronunțare incorectă.

În această privință este necesar ca fiecare elev să fie în stare să îndrepte greșeala făcută de colegul lui, iar acel care a greșit să fie în stare să vadă în ce constă această greșală.

— În cei trei ani care au trecut dela publicarea lucrărilor lui I. V. Stalin cu privire la problemele lingvisticii, s'au conturat clar căile de restructurare a predării limbii ruse în școală pe baza învățaturii despre limbă a lui I. V. Stalin.

Profesorii au căutat să pună la baza cursului de limba rusă studiul conștient și temeinic al bazelor gramaticii, organizînd studiul limbii ruse în așa fel încît o mare parte a timpului în cadrul lecției să fie rezervată executării individuale de către elevi, sub conducerea profesorului, a diferitelor exerciții orale și scrise din domeniul gramaticii, ortografiei și punctuației.

Conținutul exercițiilor a devenit mai corespunzător din punct de vedere ideologic și mai strîns legat de gramatică și ortografie. A crescut considerabil rolul analizei gramaticale, ea fiind folosită în procesul studierii foneticii, morfologiei, sintaxei, ortografiei, punctuației și în recapitularea cunoștințelor elevilor la limba rusă.

Punînd în centrul atenției lor studiul gramaticii limbii ruse, mulți profesori au depus în același timp o muncă intensă în dezvoltarea deprinderii unei citiri corecte și expresive și în dezvoltarea vorbirii.

Totuși mai sînt mulți profesori care rămîn pe poziții greșite în ceea ce privește metoda predării. De exemplu unii profesori nu delimitează lecțiile de citire de lecțiile de gramatică și fac în aceeași oră și lectură și gramatică. Alții folosesc exclusiv metoda greșită a citirii și traducerii textului, fără să folosească și alte metode de verificare a înțelegerii textului citit. În loc să explice cuvintele noi, unii profesori dictează traducerea textului, pe care elevii o învață în mod me-

canic. Nu este de mirare că acești elevi nu pot să răspundă la întrebări, nu pot să redea conținutul textului citit, nu știu să construiască propoziții; în aceste condiții nu ne putem aștepta la îmbogățirea bagajului de cuvinte și la dezvoltarea la elevi a unei vorbiri corecte în limba rusă.

O altă lipsă existentă încă este aceea că mulți profesori nu acordă atenția cuvenită greșelilor făcute în lucrările scrise, necorectînd caietele elevilor nici odată în decursul întregului an.

Din constatările făcute reiese clar că, pentru majoritatea elevilor și studenților, procesul citirii este ușor, dar în traducere ei urmăresc numai sensul general al cuvintelor, fără să adîncească cuprinsul textului. De aici se vede că nu s-a dat suficientă atenție vocabularului.

Problema vocabularului în predarea limbii ruse în școlile noastre are multe lipsuri din punct de vedere calitativ și cantitativ. Deseori profesorul se mulțumește cu simpla traducere a cuvintelor necunoscute, rupte de vorbire, de propoziție, și din această cauză elevii ajung să întrebuințeze cuvinte nepotrivite. Nu s-a introdus în școlile de toate gradele în mod obligatoriu vocabularul pe teme. Pentru a stîrni interes din partea elevilor și studenților pentru aceste vocabulare, se recomandă dezvoltarea vorbirii în legătură cu subiecte libere: povestirea unui film, descrierea unei localități, a subiectului unei cărți etc.

Avînd în vedere că în institutele de învățămînt superior studenții își îndreaptă atenția în special asupra vocabularului de specialitate, sarcina școlilor elementare și medii este de a da elevilor un vocabular format din fondul principal de cuvinte, precum și cunoștințe necesare de gramatică.

Gramatica nu trebuie predată izolat, ci numai în strînsă legătură cu vocabularul însușit pînă atunci de elevi.

Exercițiile întocmite pe baza vocabularului cunoscut, analiza gramaticală, atît morfologică cît și sintactică, constituie calea cea mai justă pentru trecerea de la teorie la practică. Morfologia trebuie însușită în mod temeinic, întrucît lipsa cunoștințelor de morfologie duce la greșeli de vorbire, de ortografie, confuzii la vocalele neaccentuate ale cuvintelor, la terminațiile cazurilor substantivelor și adjectivelor, la terminațiile conjugărilor verbale, folosirea greșită a aspectelor verbale etc. Construirea greșită a frazei în vorbirea elevilor dovedește însușirea slabă a cunoștințelor de morfologie și sintaxă.

S'a constatat că profesorii nu urmăresc în mod conștient fixarea cunoștințelor corecte ale elevilor în scris și în vorbire, evitînd să îndrepte greșelile elevilor în vorbire și necorectînd greșelile în scris cu toată atenția necesară.

S'a constatat de asemenea neglijarea scrierii propriu-zise, adică a conturării corecte a literelor. Profesorii de limba rusă trebuie să dezvolte la elevi simțul răspunderii pentru scrisul lor, deseori foarte neglijent.

În foarte puține școli s'a dat atenția cuvenită foneticii, deși, după cum am arătat mai sus, pronunțarea și accentul în studiul limbii ruse au o mare importanță. Tineretul asimilează ușor pronunțarea unei limbi pe care o învață cu interes,

dar pentru aceasta pronunțarea și accentul trebuie urmărite din primul an al studiului limbii ruse, fiindcă elevul nelămurit suficient în această direcție se obișnuiește cu pronunțarea greșită, considerînd-o bună.

Multe exerciții de pronunțare a consoanei « П », de nesonorizare a lui « С » urmat de « В », de pronunțare tare a consoanelor « Ж » și « Ш », de înmuiere a consoanelor înaintea vocalei « е » etc. vor ajuta pe elevi să pronunțe corect cuvintele rusești.

Deoarece în limba rusă accentul cuvintelor este mobil, este necesar ca elevii să fie obișnuiți, la întocmirea vocabularelor, să pună accentele în cuvintele scrise, iar în prima etapă a studierii limbii ruse cartea trebuie să fie prevăzută cu litere accentuate.

Pronunțarea joacă un rol important și în legătură cu ortografia, întrucît numai prin însușirea regulilor fonetice se poate explica deosebirea existentă între sunet și literă.

Lipsuri se găsesc și în manualele existente de limba rusă. Astfel, o lipsă generală a manualelor actuale este aceea că textele cuprind deseori cuvinte la forme gramaticale necunoscute încă de elevi în momentul citirii textului respectiv.

În învățămîntul elementar, manualul de clasa a IV-a este potrivit, dar multe texte și poezii ar putea să aibă un conținut mai puțin copilăros. O greșeală gravă o constituie însă trecerea bruscă de la manualul de clasa a IV-a la cel de clasa a V-a: în manualul de clasa a V-a este introdusă de la început terminologia gramaticală în limba rusă, deși în clasa a IV-a elevii n-au căpătat deprinderi gramaticale decît pe calea practicii. Materialul gramatical în limba rusă nu poate anticipa cunoștințele gramaticale în limba maternă, încît introducerea terminologiei ruse trebuie făcută în așa fel ca ea să corespundă cunoștințelor gramaticale în limba maternă. Pentru clasa a VI-a manualul este potrivit și este însușit ușor de elevi.

În învățămîntul mediu se simte nevoia ca fiecare clasă să aibă un manual corespunzător, iar în școlile medii tehnice, în școlile profesionale și în școlile speciale de 2 ani manualele să fie adaptate specificului gradului de învățămînt.

În institutele de învățămînt superior, unde lipsesc manuale corespunzătoare, este nevoie de manuale speciale, potrivite nivelului studenților. În momentul de față, în multe școli superioare sînt folosite texte tehnice de specialitate, extrase de către profesori și scrise pe tablă în cursul seminariilor; acest procedeu cere însă prea mult timp și îngreuiază studierea textelor, deoarece ele sînt deseori copiate cu greșeli.

Examinarea situației actuale arată că în centrul atenției organelor învățămîntului public și superior trebuie să stea problema pregătirii și ridicării calificării profesionale a profesorilor de limba rusă.

În această privință este absolut necesară cuprinderea la studiile fără frecvență de la Institutul « Maxim Gorki » a tuturor cadrelor necalificate utilizate încă în învățămînt.

În cursul anului școlar trebuie să se organizeze o muncă sistematică pentru ridicarea nivelului predării limbii ruse în școală. Profesorii de limba rusă au nevoie de un ajutor metodic permanent și concret în legătură cu pregătirea lecțiilor pe teme (pornind dela manualele existente în școli), cu întocmirea planurilor de lecții pentru diferite clase și cu confruntarea elementelor limbii ruse cu limba maternă a elevilor.

Cu ajutorul îndrumătoarelor metodice elaborate de Ministerul Învățămîntului prin frecventarea cursurilor fără frecvență dela Institutul pedagogic «Maxim Gorki» de către profesorii necalificați, prin audierea conferințelor de specialitate de către profesorii din învățămîntul mediu, se va putea îmbunătăți învățămîntul limbii ruse în școli.

Pentru lichidarea lipsurilor existente îndeosebi în ceea ce privește lipsa legăturii necesare dintre teorie și practică, trebuie să se stabilească de la începutul anului școlar o proporție justă între lucrările teoretice și practice la gramatică și ortografie și trebuie folosită pe o scară mult mai largă analiza gramaticală.

Este necesară o legătură permanentă între catedrele de limba rusă și cele de limbă maternă. Pentru ca explicarea fenomenelor gramaticale ale limbii ruse să fie sprijinită de cunoștințele de limba maternă ale elevului, trebuie să se facă o continuă comparație între aceste două limbi, să se arate asemănările și deosebirile dintre ele. Profesorii de limba rusă trebuie să insiste asupra specificului gramaticii fiecărei limbi. Orice chestiune gramaticală greu înțeleasă de elevi trebuie să fie explicată și în limba maternă a elevului, ca de exemplu întrebuințarea unor prepoziții: *y, k, e, uz* și *c*.

Temele pentru acasă ale elevilor trebuie riguros controlate, ținîndu-se evidența greșelilor făcute de elevi.

De asemenea trebuie depusă o muncă permanentă pentru dezvoltarea sistematică a vocabularului elevilor și pentru deprinderea lor cu pronunțarea corectă a cuvintelor învățate.

În ceea ce privește învățămîntul superior, este necesar ca munca individuală a studenților să fie mărită, studenții fiind îndrumați să depună un efort mai mare în studiul lor individual. Indicarea precisă din partea M.I. a celor două obiective care stau în fața învățămîntului superior, și anume: 1) dezvoltarea vorbirii și 2) însușirea terminologiei de specialitate, va contura mai ușor și mai precis sarcinile cadrelor dela catedrele respective.

La aceasta mai adăugăm tipărirea de manuale acolo unde nu există și îmbunătățirea celor existente, conform indicațiilor de mai sus.

Îndepărtînd unele greșeli și lipsuri și urmărind obiectivele expuse mai sus, se va putea ridica mult nivelul profesional al tuturor celor ce predau limba rusă, și astfel se va obține rezultatul dorit — învățarea de către orice elev și student a limbii ruse, mijloc de a studia știința, literatura și tehnica cea mai înaintată din lume, ajutor prețios în munca noastră de construire a socialismului.